

STRANICKÉ OBZVLÁŠTNOSTI NACISTICKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

M i r o s l a v B r e i t f e l d e r

Při tvorbě své první i druhé vlády byl nově instalovaný říšský kancléř Adolf Hitler nucen z pádných taktických i politických důvodů nejen ponechat významný post ministra zahraničí konzervativnímu kariéřnímu diplomatovi, Konstantinovi von Neurath, ale dokonce přislíbit, že strana nechá diplomatický sbor na pokoji. Kurs (oficiální) německé zahraniční politiky tak na počátku nacistického panství nedoznal větších změn. O to větší byla snaha NSDAP ovlivňovat dění za hranicemi nezávisle na ministerstvu, přičemž mohla počítat s více či méně skrytou podporou Hitlera, který si v tomto ohledu počínal spíše jako šéf strany, než jako kancléř¹ a navíc neměl v oblasti zahraniční politiky zdaleka tak jasno jako v pozdějších letech. O zběsilém růstu nejrůznějších institucí, které se zabývaly zahraniční politikou, si v roce 1937 italský ministr zahraničí, hrabě Ciano, do svého deníčku poznamenal: „Příliš mnoho kohoutů na jednom smetišti“. Vzápětí vypočítal, že do německé zahraniční politiky zasahuje Hitler, zaměřený na spojení s Itálií a Anglií, mající pojistit expanzivní politiku na východě, Göring by prý chtěl na Balkáně zajistit „nepřímé“ panství Říše, Schacht usiluje o znovuzískání německých kolonií, no a v Africe Ribbentrop hodlá sestavit celosvětovou protibritskou alianci se zapojením Japonska a Sovětského svazu. O řadě méně významných uskupení či jednotlivců ani nemluvě.²

Charakteristická dvoj- či lépe řečeno mnohokolejnost nového německého „systému“ se mimo jiné projevila založením speciálního „Zahranichně – politického úřadu NSDAP“ (APA – Außenpolitisches Amt der NSDAP) 1. dubna 1933. Jeho vedením byl pověřen dlouholetý Hitlerův poradce pro

---

¹ BROSZAT, M.: *Der Staat Hitlers. Grundlegung und Entwicklung seiner inneren Verfassung*. München 2000, s. 275.

zahraniční otázky, Alfred Rosenberg.³ Tento pokus o vytvoření „dynamické, nacionálně socialistické“ konkurence vůči ministerstvu zahraničí však dosti ostudně ztroskotal: po fiasku Rosenbergovy anglické mise v květnu 1933 přestal vůdce důvěřovat diplomatickým schopnostem svého poradce a vetoval i jeho návrhy na rozšíření úřadu. Marně si dotčený vedoucí stěžoval na soustavná spiknutí diplomatů ze zahraničního úřadu. Činnost APA, který se nedokázal prosadit ani proti ministerstvu zahraničí, ani proti zahraničním organizacím NSDAP (AO – Auslandsorganisation der NSDAP) pod vedením Ernsta Bohleho, natož vůči „Ribbentropově služebně“ (Dienststelle Ribbentrop), se tak musela omezit na kontakty s „bratrskými fašistickými stranami“. Význam úřadu poněkud vzrostl až po jmenování Rosenberga ministrem pro obsazená východní území⁴, avšak jako potenciální kandidát na budoucí vedení ministerstva zahraničí byl Rosenberg již v roce 1934 vyřizen.

---

² HÖHNE, H.: *Die Zeit der Illusionen. Hitler und Anfänge des Dritten Reiches. 1933 bis 1936*. Düsseldorf, Wien, New York 1991, s. 257n.

³ Alfred Rosenberg (1893 – 1946), jeden z raných Hitlerových přívrženců – do strany vstoupil ještě v době, kdy se honosila kratším názvem DAP – se narodil v Revalu (dnešní Talin), studoval ekonomiku v Rize a architekturu v Moskvě. Po bolševickém puči uprchl do Mnichova, kde jej básník D. Ekhardt seznámil s Hitlerem. Tomu imponovalo Rosenbergovo vzdělání i fanatický nacionalismus a antisemitismus. Mezi ostatními předními nacionálními socialisty však nikterak oblíben nebyl, a to jak pro svůj „cizácký“ původ, tak těžkopádnost vyjadřování a myšlení. Šéfredaktor *Völkischer Beobachter* a autor druhé bible národního socialismu – naprosto nečitelného *Mýtu dvacátého století* – pasoval sám sebe do role předního nacistického filozofa a strážce ideové a rasové čistoty prakticky ve všech oborech duševní a světonázorové činnosti. Hitler jej použil jako svého druhu hromosvod při tažení proti církvím. V trvalých bojích mezi nacistickým předáky postupně ztrácel vliv, na „výsluní“ se vrátil počátkem války, kdy jej Hitler jmenoval říšským ministrem pro obsazená východní území. I zde se těžkopádný a introvertní „filozof“ dostával do vleklých rozporů se svými vlastními formálními podřízenými (Koch, Lhose) neboť zřejmě nepochopil, že tzv. germanizace neznamena získání místního obyvatelstva pro německou myšlenku, ale jeho likvidaci. Se svými námitkami přirozeně u Hitlera neuspěl. Míra jeho zločinů však i přes tato fakta byla tak velká, že jej norimberský tribunál odsoudil k trestu smrti. ZENTNER, CH., BEDÜRFTIG, F. (Hrsg.): *Das grosse Lexikon des Dritten Reiches*, s. 500n. Podrobněji viz: WISTRICH, R.: *Wer war Wer im Dritten Reich. Ein biographisches Lexikon*. Frankfurt am Main 1992. s. 293 – 297.

⁴ ZENTNER, CH., BEDÜRFTIG, F. (Hrsg.): *Das grosse Lexikon des Dritten Reiches*. München 1985, s. 49. – Rosenbergův příjezd do Londýna vyvolal velké pozdvižení v Dolní sněmovně, pročež ministerský předseda MacDonald setkání s Hitlerovým emisarem odmítl. Se špatně skrývaným zadostiučiněním informoval německý vyslanec ministerstvo zahraničí, že Rosenbergova návštěva proběhala nanejvýš nešťastně a „v žádném případě nepřispěla

Mnohem významnějším soupeřem ministerstva se v roce 1934 stala již zmiňovaná Ribbentropova služebna opírající se jak finančně, tak politicky o NSDAP i Hitlera samotného. Tento nový úřad se převážně zabýval německo – britskými vztahy a významně přispěl k přípravě německo – britské námořní dohody v roce 1935. Také tento úspěch přispěl ke jmenování Joachima von Ribbentropa vyslancem ve Velké Británii, služebna samotná byla po povýšení svého šéfa do ranku ministra zahraničí v roce 1938 rozpuštěna.⁵

Největší škody v počáteční fázi existence Třetí říše na poli zahraniční politiky napáchala NSDAP tam, kde se domnívala nacházet svoji nejvlastnější doménu a kde počítala s rychlými i výraznými úspěchy. Obzvláště se to projevilo ve vztazích k Rakousku, ale i dalším sousedním zemím, v nichž žily početné německé menšiny. Někteří z těchto „zahraničních Němců“ se sdružovali v organizacích, které buď přímo formálně podléhaly NSDAP, což byl případ Rakouska, anebo o uskupení, která se zejména po „uchopení moci“ cítila velmi silně přitahována „nacionálně socialistickým hnutím obnovy“. Dle Hitlerova názoru se navíc nejednalo o zahraniční politiku ve vlastním slova smyslu, nýbrž o národnostní politiku jak byla pojímána v rámci nacionálně socialistické ideologie. Pokusy o převzetí moci či zglajchšaltování se zdály být reálné na samostatných a některých autonomních územích. K nim se řadily zejména a speciálně Rakousko, dále pak Sársko, Gdaňsko a Memel. Ve skutečnosti ovšem tyto snahy povětšinou dosti rychle (alespoň prozatím) ztroskotaly.

Výjimku tvořilo svobodné město Gdaňsk. Tam se s masivní podporou z Německa podařilo místní NSDAP pod vedením župního vedoucího Alberta

---

k vylepšení zdejší atmosféry.“ Podobnou kritiku vyvolalo diplomaticky zcela netaktní vystoupení jednoho z Říšských vedoucích NSDAP a bavorského ministra spravedlnosti, Dr. Hanse Franka, v Rakousku. in: BROSZAT, M.: *Der Staat Hitlers*, s. 276.

⁵ ZENTNER, CH., BEDÜRFTIG, F. (Hrsg.): *Das grosse Lexikon des Dritten Reiches*. München 1985, s. 127.

Foerstera zvítězit ve volbách a získat těsnou jednapadesátiprocentní většinu v gdaňském Senátu.⁶

V Československu, kde občané německé národnosti tvořili sice významnou, avšak přeci jen menšinu, byla situace poněkud jiná. Pokusu o silnější infiltraci do tamějšího nacionálně socialistického hnutí (DNSAP), které jak díky hospodářské krizi, tak pod vlivem úspěchu své někdejší mladší sestry⁷ (tedy NSDAP) zaznamenalo počátkem roku 1933 výraznější vzestup členstva, zabránil rázný postup československých úřadů a DNSAP byla v říjnu roku 1933 zakázána.

Převážně negativní výsledky prvních osmnácti měsíců nacionálně socialistické vlády, spojené se snahou strany o export nacistické revoluce do zahraničí, přispěly k nepříjemné zahraniční izolaci nového německého režimu⁸,

---

⁶ BROSZAT, M.: *Der Staat Hitlers*, s. 277. Předsedou Senátu byl zvolen Hermann Rauschning, toho však již na podzim roku 1934 vystřídal Arthur Greiser.

⁷ Českým zemím patří i toto pochybné prvenství. Po rozkolu ve von Schönererově Všeněmecké straně (Alldeutsche Partei) došlo k osamostatnění řady německých dělnických spolků v českých zemích. Ty se pak 14. – 15. srpna 1904 v Trutnově sjednotily jako Německá dělnická strana (Deutsche Arbeiterpartei in Österreich - DAP). Organizačně i personálně byla nová strana úzce propojena s paralelně vznikajícím odborovým hnutím. Program se nesl antikapitalistickým, národnostním, sociálním a antisemitským duchu a až do vypuknutí světové války docházelo k jeho neustálé radikalizaci. Z hlediska státoprávního požadovala DAP přestavbu habsburské monarchie do národnostně autonomních celků, na říšské úrovni vedené Němci. Od roku 1917 strana požadovala „sjednocení veškerých německých sídelních území v celé Evropě do jednotného, demokratického, sociálního Německa. V květnu roku 1919 došlo ke přejmenování na Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei (DNSAP). DNSAP se opírala o vlastní tradici, vzešlou z národnostních bojů v Čechách. Od NSDAP se původně odlišovala i odmítáním vůdcovského principu. LUH., A: *DNSAP: Völkische Partei und faschistische Bewegung*. in: Bohemia 32. München 1991, s. 24n. – Ovšem již 7. a 8. srpna roku 1920 se zástupci DNSAP Knirsch a Jung v Salcburku setkali s představiteli budoucí (tehdy ještě DAP) NSDAP, konkrétně Hitlerem a Drexlerem, a jejich rakouskými soudruhy Riehlem a Ertlem, kteří reprezentovali Deutsch – Sozialistische Partei. Na schůzce byla vytvořena „Mezistátní kancelář nacionálně socialistických stran německého národa“. Německo v ní zastupoval Hitler. OVERESCH, M., SAAL, W.: *Das III. Reich. 1933 – 1939. Eine Tageschronik der Politik. Wirtschaft. Kultur*. Augsburg 1992, s. 110.

⁸ K největším „propadákům“ patřil bezesporu nezdařený pokus o puč v Rakousku, ale i zákaz činnosti pro obě znepřátelené nacistické frakce v Memelu. K zákazu a rozpuštění DNSAP, potažmo DNP, došlo i v sousedním Československu. Rakousko se naproti tomu stalo experimentálním prostorem pro vývoz nacionálně socialistické revoluce: ještě před pokusem o státní převrat se NSDAP pokoušela bez ohledu na názor ministerstva zahraničí výrazně zasahovat do rakouských vnitřních záležitostí. Narazila však na Mussoliniho a byla nucena se

a tím i k výraznému omezení možností různých stranických míst zasahovat do národovecké politiky. Z této skutečnosti profitovalo jak ministerstvo zahraničních věcí, tak ad hoc vytvářená koordinační grémia, jakým byl „Volksdeutscher Rat“ (VR).⁹

Koordinací a řízením těchto speciálních stranických aktivit byl z větší části pověřen Rudolf Heß. Brzy po jmenování „vůdcovým zástupcem pro stranické záležitosti“ totiž dostal za úkol sledovat a řídit činnost služeben a organizací nacionálně socialistické strany v cizině. To ovšem nebylo ani zdaleka vše: pod dozor jeho kanceláře nyní spadaly výše naznačené aktivity četných, v zahraničí působících, nezřídka často vzájemně si konkurujících spolků, společností a svazů, ba i politických stran, jejichž členové, občané jiných zemí, se hlásili k německému původu, jazyku či národnosti¹⁰.

---

stáhnout. Podrobněji viz: BUKEY, E., B.: *Hitlerovo Rakousko. Jedna říše, jeden národ*. Praha 2002, s. 23 – 46.

⁹ BROSZAT, M.: *Der Staat Hitlers*, s. 282.

¹⁰ Nacisté při zahraniční „národní práci“ významově rozlišovali „volklich“ a „völkisch“. Tato drobná nuance vede k určitým rozlišovacím obtížím, a to nejen při překladu do jiných jazyků. „Volklich“ má podstatě stejný význam jako „völkisch“, nejedná se přitom o stupňování a může to vyjadřovat také cosi zcela jiného. Hlavně politicky. „Volklich“, ale i „völkisch“ totiž znamená právě tak „národní“ jako „lidový“ i „národovecký“, ba dokonce do jisté míry i „kmenový“. Mackensenův slovník vykládá oba pojmy jako prakticky identické „kladoucí důraz na národ“. Jako příklad použití uvádí Völkischer Beobachter coby nacionálně socialistický tiskový orgán. MACKENSEN, L: *Deutsches Wörterbuch. Neu bearbeitete und stark erweiterte Auflage unter Mitarbeit von Dr. Gesine Schwarz – Mackensen*. Bindlach 1991, s. 1134. Wahrig naproti tomu „völkisch“ definuje jako výraz patřící do nacionálně socialistické terminologie, s významy ovšem téměř shodnými pro výraz „volklich“, tedy „týkající se lidu, k lidu patřící, o lid se opírající. WAHRIG, G: *Deutsches Wörterbuch. Neu herausgegeben von Dr. Renate Wahrig – Burfeind. Mit einem „Lexikon der deutschen Sprachlehre“*. Gütersloh / München 2002, s. 1355. Termíny „Volksdeutsche, Reichsdeutsche, Volksarbeit, Volkskampf“, jakož i rozdíly mezi zmiňovanými „völkisch“ a „volklich“ poměrně zevrubně a v rámci možností srozumitelně vysvětluje V. Kural. „Volklich“ zůstává v rámci existujících států, „völkisch“ usiluje o sjednocení s nacistickou Třetí říší. KURAL, V.: *Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918 – 1938)*. Praha 1993, s. 106 – 109. Klemperer používá termín „národovci“ pro „Deutschvölkische“. KLEMPERER, V.: *Jazyk Třetí říše – LTI. Poznámky filologovy*. Jinočany 2003, s. 159. S odvoláním na práci Jiřího Kořalky *Co je národ*, Praha 1969, uvádí Pavel Zeman v ediční poznámce k českému vydání Kershawovy práce *Hitler 1889 – 1936: Hybris*, že adjektivum völkisch zůstalo v překladu zachováno, neboť je sice odvozené z pojetí národa ve smyslu Volk, zdůrazňující v německém prostředí v průběhu 19. století v protikladu vůči státně politickému a liberálnímu pojetí národa (ve smyslu Nation) „zvláštní vnitřní hodnoty

Již před rokem 1933 stála řada těchto uskupení ve službách německé diplomacie i zahraničního obchodu. Nyní však měla sloužit potřebám německé zahraniční politiky ve výrazně větším měřítku: zcela a jednoznačně se podřídit strategii a taktice Hitlerovy vlády. To například alespoň zpočátku (a v některých případech) znamenalo držet na uzdě přílišné nacionalistické aktivity četných německých předáků, kteří zhusta očekávali, že noví mocipáni v Berlíně okamžitě napadnou ustanovení versailleského „diktátu“. Něco takového si Hitler – byť s těžkým srdcem a po již zmiňovaných nepříjemných zkušenostech – v dané chvíli nemohl dovolit ani náhodou.

Jednodušší to bylo se zahraničními organizacemi NSDAP. Jejich řízení spadalo pod stranické oddělení v hanzovním městě Hamburk. Před 31. lednem 1933 se jednalo o víceméně marginální skupinky německých občanů, členů NSDAP, kteří se z nejrůznějších důvodů zdržovali v zahraničí. Do takovýchto speciálních stranických organizací patřili například i členové posádek německých zámořských lodí. Daleko větší význam v „období bojů“ přirozeně měly kontakty s některými zahraničními obchodníky či šéfy firem, kteří Hitlerovi přispívali nikoli nevýznamnými finančními částkami. Stejně jako v jiných oblastech se situace po „převzetí moci“ výrazně proměnila. I proto se hamburské oddělení, v němž pracovalo kolem čtyřiceti lidí, přesunulo do Berlína a do jeho čela byl postaven muž požívající vysokého stranického ranku a pochopitelně i Hitlerovy důvěry. Heß se jako do určité míry rovněž „zahraniční Němec“ k takovéto věci hodil, a tak byl 3. října 1933 řízením oddělení pověřen.

Další „Auslandsdeutscher“, svojí životní dráhou přímo předurčený pro práci ve vedení nově koncipované organizace, byl Ernst Wilhelm Bohle.¹¹

---

nepolitického, civilizací nezkaženého ‚lidu‘, projevující se zejména v jeho jazyce, kultuře a zvycích“. Tudiž tedy výstižněji než jeho české ekvivalenty národní/nacionální/lidový/národovecký vystihuje iracionální, mystické a kolektivistické pojetí národa. Problém, jak rozlišit volklich a völkisch, však dále zůstává¹⁰. KERSHAW, I.: *Hitler 1889 – 1936: Hybris*, Praha 2004, s. 543.

¹¹ Ernst Wilhelm Bohle (1903 – 1960), narozen v Anglii, vyrůstal v Kapském Městě, ekonomická studia absolvoval v Berlíně a Kolíně na Rýnem, velkoobchodník. Členem

Výhodou mu byly nejen jazykové znalosti, ale i značné zkušenosti a schopnost jednat s cizinci. Rudolf Heß, který zřejmě našel v mladším soudruhovi zalíbení, jej v říjnu roku 1934 ustanovil svým poradcem pro otázky zahraničních Němců. K dotvoření osobního – u nepřístupného Heße kromobyčejně vzácného – vztahu obou mužů zřejmě přispěl i fakt, že Bohle získal jako svého zástupce Heßova mladšího bratra Alfreda. Ten byl sice členem NSDAP od roku 1920, avšak o žádné politické posty v Německu zpočátku nikterak neusiloval. Řídil rodinný podnik v Egyptě a vedl tamější organizaci NSDAP. Pod Bohlem se však podjal úkolu budovat zahraniční organizace AO.¹²

Bohle se zapojil do uklidňovacího úsilí nové německé vlády svojí řečí na sjezdu NSDAP v září 1933, adresátkou jeho lichometného vystoupení byla Francie. Daleko větší roli ovšem sehrála AO v případě sárského plebiscitu. 10. února 1935 se Rudolf Heß vystoupil proti nebezpečně drsným vystoupením předáků tamější početně slabé NSDAP, kteří vyhrožovali svým vlivným soupeřům z katolického Centra, stejně jako komunistům a sociálním demokratům odplatou, která bude následovat pouhý den po připojení. Kdo ze sárských nacistů se tomuto výnosu nepodřídí, hrozil Heß, bude po „znovusjednocení“ z NSDAP vyloučen. V Sársku se NSDAP podařilo ukrýt pod hlavičkou jednotně organizované „Německé fronty“, do níž vstoupila i řada jiných levicových politiků¹³.

Taktika nadstranické německé lidové fronty neměla do budoucna upadnout v zapomnění. Pravda, v zahraničí již neměla v první řadě maskovat

---

NSDAP se stal až v roce 1932, již od roku 1931 však pracoval v zahraničním štábu NSDAP. 8. května 1933 se stal vedoucím nově ustavené Zahraniční organizace NSDAP (Auslandsorganisation – AO). Zároveň byl povýšen do hodnosti župního vedoucího. Od listopadu 1933 řídil i německé spolky a svazy v jiných zemích. V roce 1937 se stal státním tajemníkem ministerstva zahraničí. Jeho vliv logicky klesl s počátkem války, přesto zůstal v úřadě až do roku 1945, kdy byl odsouzen k pěti letům vězení. Po propuštění se navrátil k obchodování. in: ZENTNER, CH., BEDÜRFTIG, F. (Hrsg.): *Das grosse Lexikon des Dritten Reiches*. München 1985, s. 81.

¹² PÄTZOLD, K., WEIßBECKER, M.: *Rudolf Heß. Der Mann an Hitlers Seite*. Leipzig 2003, s. 133.

¹³ HÖHNE, H.: o. c., s. 284n.

uskupení a opěrné body AO, nýbrž převážně podporovat tamější původní německé menšinové organizace, které se deklarovaly jako nezávislé a postupně je finančně, politicky a ideologicky stále pevněji vázat k novým německým „pořádkům“¹⁴. V centru pozornosti Heßova štábu se tak ocitly četné spolky, které již dávno před příchodem nacionálních socialistů k moci nejrůznějšími způsoby „opečovávaly“ neněmecké občany německé národnosti – tzv. Volksdeutsche (jinak také „etnické Němce“).

Nacistickým zámyslem – přes jistou a nikoli malou, nedůvěru – vyhovovala i skutečnost, že tato správně „národně smýšlející“ uskupení nebyla zpravidla přímo spjata s nacistickou stranou a že ani většina jejich vedoucích nepatřila k jinak tolik ceněným „starým bojovníkům“. Hlavně proto mohly částečně uniknout jinak neodvolatelnému a neodvratnému procesu „zglajchšaltování“. Ostatně četná sdružení zahraničních Němců formálně nespádající pod přímé velení NSDAP požívala větší důvěry vlád a koneckonců menší nedůvěry tajných služeb zemí, jež se ve stále rostoucí míře ocitaly v nepříjemné sféře německého zájmu¹⁵. Toto směřování však přirozeně neznamenal, že zahraniční organizace strany (AO) zahálely. Počet jejich členů stoupl na dvacet devět tisíc, valná většina (90%) kupodivu(!) přistoupila až po lednu 1933. Více než tisícíhlavé skupiny se hlásily z Polska, Nizozemí a bývalých německých kolonií v jižní Americe.

Vnější vyjádřením významu Bohleho práce bylo možné spatřovat v přesídlení župního vedení AO z Hamburku do hlavního města (1935), ale především ve jmenování jejího vedoucího státním tajemníkem na ministerstvu zahraničí. Tedy až v roce 1937, kdy „zahraniční práce“ vydatně přispěla k překonání řady úskalí nové německé zahraniční politiky. Fakt, že do kompetencí vůdcova zástupce přináležel i dosti citlivé záležitosti v této oblasti, lze asi nejlépe dokumentovat na speciálních zasedáních pořádaných

---

¹⁴ PÄTZOLD, K., WEIßBECKER, M.: o. c., s. 135.

¹⁵ *ibid.*, s. 136.

v samotnému závěru norimberských stranických sjezdů pro vůdce jednotlivých zahraničních organizací (AO). Při této příležitosti vykonával Heß zaběhnutý rituál svěcení stranických praporů dovezených soudruhy ze zahraničí. Zpočátku celkem nenápadné akce se koncem třicátých let proměnily v mohutné demonstrace. Zejména to platí pro setkání v letech 1937 a 1938 v Stuttgartu, povýšeném na „město zahraničních Němců“. Setkávání „domácích“ se zahraničními Němci měla sloužit jako důkaz mezitím vydaného hesla, že každý Němec, tedy i ten, který (zatím) žije mimo říšské hranice, pokud se hlásí ke svému německví, je zároveň nacionálním socialistou. Toto tvrzení či požadavek Heß poněkud mírnil obvyklým dvojsmyslným dodatkem, že nacionální socialismus přeci není žádné exportní zboží a že, jak to formuloval ve své řeči roku 1937, nebude jiným národům „nikdy darován“¹⁶. Jenže zahraniční Němci nepředstavovali „jiný národ“...

I proto bylo nutné brát ujišťování, že se ni vůdci, ni členové „zahraniční NSDAP“ nevměšují do vnitřních záležitostí zemí, v nichž působí, se značnou rezervou.¹⁷ Koneckonců „ausgerechnet“ vyslanec španělské skupiny AO¹⁸ předal Heßovi žádost generála Franca o vyslání vojenské pomoci. Vůdcův

---

¹⁶ *ibid.*, s. 139.

¹⁷ ZENTNER, CH., BEDÜRFTIG, F. (Hrsg.): *Das grosse Lexikon des Dritten Reiches*. München 1985, s. 48n.

¹⁸ Shodou okolností se totiž v Tetuanu, hlavním městě španělského Maroka, nalézal východopruský obchodník, člen zahraniční organizace NSDAP, Johannes Bernhardt. Ten Francovi přislíbil doručit Hitlerovi žádosti o vojenskou pomoc: deset transportních letounů, dvanáct protiletadlových baterií a pět stíhaček. Bernhardt společně s vedoucím pouze jednatřicetičlenné skupiny AO v Maroku, Langeheimem, odletěl v doprovodu kapitána španělské armády 23. července 1936 do Berlína. Nikdo se však s nimi nehodlal bavit. Hitler se ukájel na festivalu v Bayreuthu, ministerstvo zahraničí dokonce varovalo před kontaktem s těmito třemi „Španěly“, neboť podpora Franca by pro Říši mohlo mít „mimořádně vážné důsledky“. Až po velkém přemlouvání připustil šéf AO Bohle zaslání zvláštní zprávy do Heßova duryňského víkendového sídla. Ten reagoval okamžitě: ještě odpoledne (25. 7.) vyrušil telefonicky Hitlera z poslechu Wagnerovy Valkýry a důležité novinky mu zatepla sdělil. Také vůdcova reakce byla blesková, a tak již v deset večer stáli Bernhardt a Langeheim ve „vile Wahnfried“ a vysvětlovali vůdci, jak to s povstáním španělských nacionalistů vypadá. Ještě předtím, než do Bayreuthu dorazili Göring a von Blomberg, s nimiž se Hitler hodlal poradit, bylo jeho rozhodnutí jasné: okamžitá pomoc Frankově africké armádě. HÖHNE, H.: o. c., s. 359n.

zástupce prý neváhal ani vteřinu, zatelefonoval Hitlerovi do Bayreuthu a nově utvořená Legie Condor¹⁹ mohla vbrzku vzlétnout. S odkazem na německé válečné lodi u španělských břehů Heß na podzim roku 1936 nadšeně konstatoval, že od tohoto okamžiku již nejsou žádní Němci v zahraničí bez ochrany. Dva roky před československou krizí a tři roky před přepadením Polska tak jasnozřivě vytušil, jak velkoněmecké záležitosti půjdou dál.

Řada faktů i událostí dosti zřetelně naznačuje, jak mimořádnou roli právě Štáb vůdcova zástupce, resp. Stranická kancelář sehrály na poli zahraniční politiky Třetí říše. Služebna byla nejen ústředním stranickým orgánem, ale i onou „převodovou pákou“ NSDAP, která velmi výrazně a důrazně přenášela četné zásahy nacionálně socialistické strany do státního aparátu. Práci se zahraničními německými menšinami i německými občany v zahraničí, měl úřad navíc přímo v popisu práce...

---

¹⁹ Již v červenci 1936 bylo z Maroka do Španělska německými letadly přepraveno 15 000 mužů. Počet mužů v Legii Condor se stále zvyšoval až na 6000 mužů. Tento útvar disponoval nejen letadly, ale i transportními a zpravodajskými oddíly, doplněné i tankovou jednotkou. Působení Legie bylo drženo v tajnosti, logicky však marně. ZENTNER, CH., BEDÜRFTIG, F. (Hrsg.): o. c., s. 348.